

PAPER DETAILS

TITLE: Osmanli Devleti`nde Ruhsatsiz Kitap Basimi ve Telif Hakki Ihlali Suçlari

AUTHORS: Sinan SÜMBÜL

PAGES: 163-185

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1722431>

**Bilgi Yönetimi
Dergisi**
Cilt: 4 Sayı: 2 Yıl: 2021

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/by>

Hakemli Makaleler

Araştırma Makalesi

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 20.04.2021
Kabul tarihi: 22.06.2021
Erken görünüm: 24.08.2021
Yayınlanma tarihi: 31.12.2021

Article Info

Date submitted: 20.04.2021
Date accepted: 22.06.2021
Date early view: 24.08.2021
Date published: 31.12.2021

Anahtar sözcükler

*Telif Hakkı, Osmanlı Devleti,
Ruhsatsız Kitap Basımı, Telif
Hakkı İhlalleri*

Keywords

*Copyright, Ottoman
Empire, Unlicensed Book
Printing, Copyright
Violations*

DOI numarası

10.33721/by.923723

ORCID

0000-0002-7107-8927

Osmanlı Devleti'nde Ruhsatsız Kitap Basımı ve Telif Hakkı İhlali Suçları

Unlicensed Book Printing in the Ottoman Empire and Crimes of Copyright Violation

Sinan SÜMBÜL

İstanbul Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi,
sinan.sumbul@istanbul.edu.tr

Öz

Bu makalede, güncel sorunlardan biri olan telif hakkı ihlallerinin, Osmanlı Devleti'ndeki tarihi örnekleri incelenmiştir. Makalede amaç, telif hakkı sorununu arşiv belgeleri üzerinden inceleyerek konunun tarihi seyrini ortaya çıkarmak ve telif hakkı ihlallerinin çözümü konusunda yapılan uygulamaları değerlendirmektir. Üretilen bir eser üzerinde onu üretenin sahip olduğu hakları ifade eden telif hakları kavramı, yazının icadı ile ortaya çıkmıştır. Ancak matbaanın icadı, ruhsatsız kitap basımına imkân vererek telif hakkı ihlallerinin yaşanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu bakımdan konuyla ilgili birincil kaynaklar olan arşiv belgelerinde ruhsatsız kitap basımına ilişkin örnekler incelenmiştir. Çalışmada, arşiv belgeleri üzerinden yapılacak değerlendirmelerin Osmanlı Devleti'nde telif hakkı ihlalleri konusunda yeni bilgiler ortaya çıkaracağı ve yeni bakış açılarının geliştirilmesine katkı sağlayacağı hipotezi benimsenmiştir. Makale hazırlanırken, tarihsel yöntem ile belgesel tarama tekniği kullanılmıştır. Arşiv belgeleri üzerinde yapılan inceleme sonucunda, Osmanlı Devleti'nde ruhsatsız kitap basımının ve telif hakkı ihlallerinin sıklıkla yaşandığı ortaya çıkarılmıştır.

Abstract

In this article, historical examples in the Ottoman Empire of copyright violations, which are one of the current problems today, were examined. The purpose of the article is to reveal the historical course of the issue by examining the copyright issue through archival records and to evaluate the practices in solving copyright violations. The concept of copyright, which expresses the rights of its author on a produced work, emerged with the invention of writing. However, the invention of the printing press played an important role in enabling the printing of unlicensed books, causing copyright violations. In this respect, examples of unlicensed book publishing in archival records, which are the primary sources on the subject, were examined. In the study, the hypothesis that the evaluations to be made on the archival records will reveal new information about copyright violations in the Ottoman Empire and contribute to the development of new perspectives, was accepted. In the article, historical method and documentary research technique were used. As a result of the examination of the archival records, it was revealed that unlicensed book printing and copyright violations were common in the Ottoman Empire.

1. Giriş

Telif hakkı kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “bir fikir veya sanat eserini yaratan kişinin, bu eserden doğan haklarının hepsi” (TDK, 2019) şeklinde tanımlanmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü'nün web sayfasında yer alan tanım ise; “kişinin her türlü fikri emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukuken sağlanan haklardır” (THGM, 2020) şeklindedir.

Konuyla ilgili kanun, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan sanatçıların, yapımcıların ve kuruluşların ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, amacıyla çıkarılmıştır (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 1951). Tanımlardan ve ilgili kanundan anlaşılacağı üzere bir kişinin kendi fikri ya da el emeği ile ürettiği eser üzerindeki hakları, telif haklarının öznesini oluşturmaktadır. Telif hakları kavramı, yazının icadı ile ortaya çıkmış ve ilk çağlarda, eser sahibinin eseri üzerindeki manevi haklarının maddi haklarından önde tutulması yaklaşımı benimsenmiştir. Ancak eski Yunan ve Roma'da, fikri eser üzerinde bir hak olabileceği düşüncesi ortaya çıkmış olsa da, bu durum hukuki bir düzenlemeyi gerektirecek kadar gelişmemiştir (Çakmak, 2007, s. 195). Ortaçağ İslam dünyasında da farklı yazarlara ait eserleri kendine aitmiş gibi göstererek telif hakkı ihlalinde bulunulmuştur. Özellikle yaşanan bazı mezhepsel çekişmeler, başkasının eserini kendine mal etme şeklindeki uygulamaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yazıldığı dönemlerde kabul görmeyeceği düşünülen görüşleri ihtiva eden eserler -toplum tarafından kolaylıkla benimsenmesi için- farklı bir yazar tarafından kaleme alındıkları halde o dönemdeki meşhur âlimlere atfedilmiştir (Erünsal, 1995, s. 233).

Telif hakkı ihlallerinin yaşanmasında hiç şüphesiz matbaanın icadı büyük bir rol oynamıştır. Bilginin düşük maliyetle ve hızlı üretilmesine imkân vermesi ve geniş kitlelere kolayca aktarılabilmesi bakımından ortaya çıkardığı güçlü etki, matbaanın insanlığın en önemli icatlarından biri olarak kabul edilmesine sebep olmuştur. Matbaanın icadı ile artan bilgi paylaşımı, sosyal, siyasal, bilimsel ve kültürel açıdan toplumları etkilemiştir. Bilginin, toplum tabanındaki bu hızlı yayılışı, medeniyetin gelişimine önemli katkılarda bulunan pek çok sosyal değişimi tetikleyerek matbaanın bilgi toplumuna açılan kapının anahtarı olduğu gerçeğini göstermiştir. Müteharrik (harflerin yeri değiştirilebilen) basım tekniğiyle çalışan matbaanın ilk olarak Almanya'nın Mainz şehrinde Johannes Gutenberg (1400-1468) tarafından 1440 yılında icat edildiği kabul edilmektedir (Beydilli, 2003, s. 106). Matbaanın icadı izinsiz kitap basımına imkân tanıdığı için telif hakkı ihlallerinin yaşanmasında önemli bir rol oynamıştır. 15. yüzyıldan itibaren matbaa konusunda yaşanan gelişmeler, telif hakları için bir dönüm noktası oluşturmuş ve matbaanın icadı, telif haklarının başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Çakmak, 2007 s. 195).

Matbaa, Avrupa'daki ilk icadından sonra, 15. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'ne iltica eden İspanyol (Seferad) Yahudileri tarafından İstanbul'a getirilmiştir. Yahudilerden sonra Rum ve Ermeni cemaatleri kendi matbaalarını açmış ve nihayet 1727 yılında ilk Türk matbaası İstanbul'da faaliyete geçmiştir (Beydilli, 2003, s. 106). İbrahim Müteferrika, matbaanın önemini anlattığı Vesiletü't-Tıbâ'a adlı risâlesinde, matbaanın yararlarını;

- Kitapların çoğaltılması ile bütün halk kitlelerinin eğitimi konusunda büyük faydalar sağlayacağı,
- İnsanların yararına gayret gösteren ve eser telif eden önemli müelliflerin eserlerinin yeniden ihya ve kolaylıkla telif edilmesinin mümkün olacağı,
- Basılan kitapların ibârelerinin hatadan arınmış düzgün bir hat ile yazılacağı,
- Kitapların maruz kalacağı rutubet ve diğer tehlikelerin el yazması eserlere verdiği zararın basma eserlerde meydana gelmeyeceği,
- Kitap üretiminin artması ile kitap fiyatlarının düşeceği ve ilmî faaliyetlerin ülkenin her tarafına yayılmasının mümkün olacağı,
- Basma kitaplarda bulunan fihristler ile sayfa düzeninin rakamlarla sağlanacak olması ve kitapların sonuna eklenen alfabetik dizinler ve lügatçeler sayesinde kitapta aranan bilgilere kolaylıkla ulaşmanın mümkün olacağı,
- Basım yoluyla çoğaltılan kitaplar sayesinde uzak beldelerde dahi kitapların çoğaltılması neticesinde pek çok mahallî kütüphane kurulacak olması ve
- Matbaanın kurulması ile yurt dışından kitap ithalinin önüne geçileceği (Müteferrika, 1729, s. 13-14) şeklinde ifade etmiştir.

Müteferrika, telif hakkı konusunda bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ayrıca matbaanın kurulması konusunda çıkan padişah fermanı ve şeyhülislam fetvasında telif hakkı konusunda herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır. Ancak berat verilerek imtiyazlı meslekler arasına dâhil edilen matbaacılık mesleğinin, Osmanlı Devleti'ndeki meslek birliği olan loncalara bağlanmasıyla matbaada basılan her nüsha başına bir akçe vergi ödeme mecburiyeti getirilmiştir (Berkes, 2003, s. 58). Matbaada vergisi ödenmemiş

kitap satışı yapılamayacağından basılan kitaplar devletin mali denetimine girmiş ve yasal yollarla izin alınmaksızın gerçekleştirilen kitap basımı yasaklanmıştır. Bu açıdan değeriendirildiğinde Müteferrika matbaasının telif haklarının gelişim sürecinde dolaylı bir etkisinin olduğu söylenebilir (Akay, 2015, s. 76).

Müteferrika'dan yaklaşık bir asır sonra şahsi teşebbüslerle matbaa açılmaya başlanması ve bu konudaki taleplerin artması üzerine, 1840 yılında kitap bastırmak isteyenlere masraflarını ödemek şartıyla devlet matbaasında kitap bastırabilme hakkı verilmiştir. Bu kişiler bastırdıkları kitapların tamamını teslim alabilecek ve kitapları istedikleri fiyata satabileceklerdi. Ancak bu uygulama uzun sürmemiştir ve 1841 yılında devlet matbaasında kitap bastırmak isteyenlerle ilgili Bâbîâlî'den izin alma şartı getirilmiştir. Özel matbaaların kitap basım faaliyetleri, devlet matbaasının gelirlerini azalttığı gerekçesiyle 1854 yılında hiçbir yerde izinsiz kitap basılmaması kararı alınmıştır. 1856 yılında matbaaların basacakları kitapları Takvimhâne Nezareti'ne bildirmeleri ve kazançlarından bir kısmını devlete vergi olarak ödemeleri koşuluyla çalışmalarına izin verilmiştir (Demirel, 2004, s. 91-92).

Matbaalarla ilgili ilk yasal düzenleme 1857 tarihli Matbaa Nizamnâmesi olmuştur. Kitap basımıyla ilgili diğer bir kanun 1872 yılında ıkarılan Kitab Tab'ı Hakkında Nizamnâme'dir. Matbaalar konusunda II. Abdülhamid döneminde (1876-1908) yeni bir düzenleme yapılmış ve 1885 tarihinde Matbaalar Nizamnâmesi hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu nizamnâmenin 29. maddesi 1892 yılında yeniden düzenlenmiştir. Ancak bu düzenleme yerini 1894 yılında hazırlanan Matbâalara ve Kitabılara ve Bunlara Müteferri' Husûsâta Dâir Nizamnâme'ye bırakmıştır. Osmanlı Devleti'nde matbaalar konusundaki bir diğer yasal düzenleme ise 1909 tarihli Matbâalar Kânnu olmuştur (Demirel, 2004, s. 92-95). Ayrıca 1910 tarihinde ıkarılan Hakk-ı Telif Kânnu'nda ruhsatsız kitap basımıyla ilgili düzenlemeler de yer almıştır.

Yasal düzenleme olarak değeriendirildiğinde 1850 tarihli Encümen-i Dâniş Nizamnâmesi, telif edilen eserlerin, fikri mahsul olarak değeriendirilmesi ve basım ve neşri uygun bulunan kitapların basılmasına dair usul ve esasları içermesi bakımından Osmanlı Devleti'nde telif hakları konusundaki ilk hukuki metin olarak kabul edilebilir (akmak, 2007 s. 199). Ancak Telif Nizamnâmesi olarak bilinen ve eseri basana, basılan nüshalar tükeninceye kadar tekel hakkı veren 1857 tarihli Kitab Tabı Hakkında Nizamnâme, Osmanlı Devleti'nde telif haklarıyla ilgili ilk mevzuat düzenlemesidir (akmak, 2007, s. 205). Telif Nizamnâmesi'ne 1872 ve 1876 yıllarında olmak üzere, iki ek düzenleme yapılmıştır. Telif Nizamnâmesi'ne 1872 yılında yapılan ilk ek düzenlemeyle, yazarın eseri üzerindeki koruma süresi 40 yıl olarak kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde telif haklarının gelişmesi ve srekliğin sağlanması için 1870 tarihli Telif ve Tercüme Nizamnâmesi düzenlenerek uygulamaya konulmuştur. Bu nizamnâme ile Telif Nizamnâmesi'nde düzenlenmemiş olan tercüme eserlerin teşviki için mükâfatlar verilmesi gibi konular düzenlenerek uygulamaya konulmuştur. Bu açıdan değeriendirildiğinde, Telif ve Tercüme Nizamnâmesi'nin, Telif Nizamnâmesi'nin tamamlayıcısı olduğunu söylemek mümkündür (akmak, 2007, s. 210).

1857 tarihli Telif Nizamnâmesi'nden sonra telif haklarına dair ikinci önemli mevzuat düzenlemesi 1910 tarihli Hakk-ı Telif Kânnu'dur. Kırk iki maddeden oluşan bu kanun ile ilk kez telif hakkı kavramının tanımı yapılmıştır. Hakk-ı Telif Kânnu ile her türlü kitaba ek olarak, resim, heykel, plan, harita, mimari projeler, coğrafya ve topoğrafyaya ait tasarımlar gibi eserler de yasal güvenceye kavuşmuştur. Bunun yanı sıra kitapların basılması, tercüme edilmesi, pazarlanması gibi telif hakkı konuları kabul edilmiştir. Kanun ile birden fazla kişinin birlikte eser sahibi olabileceği hususu ile telif hakkına konu eserlerin kullanımı için hak sahiplerinden izin alınması ve hak sahiplerinin hayatta olmaması halinde mirasçılarından izin alınması konuları da düzenlenmiştir. Telif hakkının süresi, yazarın hayatı boyunca ve ölümünden sonraki otuz yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca yazılı bir metnin tiyatrodaki piyes olarak icra edilmesi, eğitim amaçlı ders, vaaz, nutuk, konferans verilmesi, eğlence maksatlı çalışmalar yapılması ve benzeri uygulamalar hüküm altına alınmıştır (akmak, 2007, s. 229). Osmanlı Devleti'nde telif hakkı konusunda yapılan yasal düzenlemelere rağmen, ruhsatsız kitap basımına bağlı olarak yaşanan telif hakkı ihlalleri varlığını sürdürmüştür. Hakk-ı Telif Kânnu 1952 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve yerini 1952 yılında yürürlüğe konulan 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na (FSEK) bırakmıştır. FSEK lkemizde telif kapsamında korunan eserler için düzenlenmiş ve günümüze kadar farklı zamanlarda yapılan değişikliklerle son halini almıştır (Turan ve

Yılmaz, 2014, s. 59). Günümüzde de telif hakkı konusunda yaşanan ihlaller devam etmekte ve gelişen teknoloji ile çeşitlilik kazanarak güncel sorunlar arasında önemli bir yer tutmaktadır (Karaaslan, 2020, s. 43).

2. Telif Hakkı kavramının Tarihsel Gelişimi

Telif haklarının ortaya çıkışını yazının icadına bağlamak mümkündür. Ancak eski çağlarda hâkim kanaat, bir şeyin aslına sahip olan kimsenin o şeyin teferruatına da sahip olacağı yönünde olduğundan, eser sahiplerinin telif hakkı altında korunmasına yönelik bir anlayış ortaya çıkmamıştır (Turan, 2016, s. 214).

Eski Roma döneminde, üretilen bir eser, imalinin gerçekleştiği eşyaya ait bir ürün olarak kabul edilmiştir. Örneğin ahşap bir tahtaya çizilen resim veya bir kâğıda yazılan şiir o eşya ile birlikte sahibine ait olarak kabul edilmiştir (Yüksel, 2001, s. 93).

Orta Çağ döneminde de eser sahibinin eseri üzerinde telif korumasının olmadığı bilinmektedir. Bu dönemde eserler, genellikle el yazısı ile kısıtlı imkânlarla çoğaltılmaktaydı. Bu durumda eser sahipliği, eseri üreten çok onu çoğaltan ya da elinde bulunduran feodal bey, kilise, kral gibi kişi ve kurumlara ait bir hak olarak kabul edilmekteydi (Turan, 2016, s. 215).

Orta Çağ'da, İslam Medeniyeti içinde ortaya çıkıp geliştiği pek çok bilim insanı tarafından kabul edilen ve bilginin kaynağını göstermesi bakımından atıf sisteminin gelişim sürecine de önemli katkısı olduğu düşünülen "isnad" sistemi (Küçük, 2001, s. 157) dikkat çekmektedir. İsnad kelimesi, "temellendirmek; sözü söyleyenine kadar ulaştırmak, bir sözün, bir rivayetin geliş yolunu haber vermek, ilk kaynağa kadar götürmek" manalarına gelmektedir (Küçük, 2001, s. 154). Bilginin kaynağını ortaya çıkarması ve anonimliğin önüne geçmesi bakımından önemli bir gelişme olan isnad uygulamasının, telif hakkı konusunda bir gelişmenin öncüsü olmaması düşündürücüdür. Bu durumu İslam Medeniyeti'nde bilgiye verilen önem çerçevesinde bilginin yayılmasını teşvik etmek ve ondan maddi bir menfaat beklememek anlayışı ile açıklamak mümkündür. Ayrıca İslam Medeniyeti'nin erken dönemlerinde hadis rivayet eden âlimlerin, bilgileri kendilerinden dinleyip başkalarına anlatmak isteyenlerden, yetkinliğine inandıkları kişilere izin verdikleri, yetkin olmadığını düşündükleri kişilere ise izin vermedikleri bilinmektedir (Sembhali, 2015, s. 149). Bu uygulama, bilgi sahibinin rızasına bağlı olarak bilgi aktarımının gerçekleştiğini göstermesi bakımından önemli bir gelişme olmasına rağmen telif hakkı kavramının gelişim sürecine doğrudan etki etmemiştir.

Orta Çağ'ın sonlarında meydana gelen matbaanın icadı, telif haklarının gelişim sürecinde en önemli olay olarak kabul edilmektedir (Çakmak, 2007, s. 195). Matbaanın icadından sonra eserlerin çoğaltılması hızlanmış ve eser sahipleri ile eseri çoğaltan matbaacılar ve eserin satışını yapan kitapçılar arasında çeşitli anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir eseri müsvedde halinden basıma hazır hale getirmek bir matbaa için oldukça külfetli ve zahmetli bir işti. Eserlerin basımı yapıldıktan sonra ise tekrar basılmaları görece daha az emek ve masraf gerektiriyordu. Bu sebeple basılan bir eserin farklı matbaalar tarafından daha az emek ve çaba harcanarak çoğaltılması eserin ilk baskısını yapan matbaalar tarafından tepki ile karşılanmış ve bu matbaalar arasında sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunların çözülebilmesi için idari otoriteler "basım imtiyazları" verme yoluna gitmişlerdir. Basım imtiyazı, bir eserin belirli bir süre için yalnızca imtiyaz verilen matbaacı tarafından basılabilesine imkân vermektedir. Basım imtiyazlarının ilk olarak 1469 yılında Venedik yönetimi tarafından Giovanni Spira adlı bir matbaacıya verildiği bilinmektedir. O dönemde yaşanan haksız rekabetin önlenmesi için uygulanan imtiyaz verme yöntemi aynı zamanda telif haklarının gelişim sürecinde "imtiyazlar dönemi" olarak adlandırılmıştır (Turan, 2016, s. 217).

İmtiyazlar döneminde eser sahibine ödeme yapmaları sebebiyle basım imtiyazına sahip matbaacılar da eserin sahibi olarak kabul görmüşlerdir. Basım imtiyazına sahip olan matbaacılar İngiltere'de "owner of copy" olarak adlandırılmıştır. Günümüzde telif hakkı anlamında kullanılan "copyright" kelimesi, o dönemde, basım ve çoğaltma hakkı anlamında kullanılmıştır (Yüksel, 2001, s. 99). Bu dönemde yazarların da eserden pay alma uygulaması gündeme gelmiş ve bu kapsamda ilk yazar imtiyazı, 1486 yılında Venedik'te Sabellicus adlı bir yazara verilmiştir. Bu uygulama, 16. yüzyılın ortalarında yaygınlaşmış ve yazarın da eserden pay alması anlayışı benimsenmiştir (Turan, 2016, s. 218).

Dünyada telif haklarıyla ilgili ilk yasal düzenlemeler Yeni Çağ'da ortaya çıkmış ve yakın Çağ ile onu izleyen dönemlerdeki yayın artışına paralel olarak gelişme göstermiştir. Telif hakları konusundaki ilk yasal düzenleme 1709 yılında İngiltere'de kabul edilen Britanya Telif Hakları Kanunu ya da Kraliçenin isminden ötürü Kraliçe Anne Kanunu (The Statute of Anne) olarak adlandırılan kanundur (Yılmaz, 2004, s. 13). İngiliz Parlamentosu tarafından 1709 yılında kabul edilen Kraliçe Anne Kanunu hem bir kitabın eser sahibi ve mirasçılara yayımdan itibaren belirli bir süre ile koruma sağlaması hem de telif hakkını yayınevinden alıp eser sahibine vermesi ağısından bu alandaki ilk yasal düzenleme özelliği taşımaktadır. Kraliçe Anne Kanunu, hem İngiltere hem de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki telif yasalarının temelini oluşturmaktadır (Yüksel, 2001, s. 104).

Kraliçe Anne Kanunu telif hakkını kişisel mülkiyet hakkı olarak temellendirmiş ve basılı eserlerin koruma süresini 21 yıl, henüz basılmamış olan eserlerin koruma süresini ise 14 yıl olarak belirlemiştir. İngiltere'de bu kanunun uygulanmasında yaşanan aksaklıklar sebebiyle 1775 yılında "Copyright Act/Telif Yasası" adı verilen yasa çıkarılmıştır. 1814 ve 1842 yıllarında bu yasa üzerinde düzenlemeler yapılmış ve henüz basılmamış olan eserlerin koruma süresi 28 yıla çıkarılmıştır. Copyright yasasına 1911 tarihinde yapılan düzenleme ile koruma süresi yazarın yaşamı boyunca ve ölümünden sonraki 50 yıl olarak belirlenmiştir (Yüksel, 2001, s. 104-105).

İngiltere'den sonra Avrupa lkelerinden Fransa'da da telif hükümlerini içeren kanun 1791 tarihinde kabul edilmiştir. Fransa'da 1791 yılında yapılan yasa çalışması ile eser sahibinin fikri mülkiyet hakkının süresi, bütün yaşamını ve ölümünden sonraki 10 yılı kapsamaktaydı. Eser sahibinin ölümünden sonraki on yıllık koruma sresinin sona ermesi ile eserin "kamu malı" haline dönüşmesi sistemi benimsenmiştir. Fransa'da 1791 yılında yapılan telif hakkı yasasına 1793, 1810, 1854, 1866 tarihlerinde ek düzenlemeler yapılmış ve telif haklarıyla ilgili yasa çalışmaları gelişerek 1957 tarihinde kabul edilen fikir ve sanat eserleri kanununun temelini oluşturmıştır (Turan, 2016, s. 219).

İngiltere ve Fransa'nın ardından Almanya da telif hakları konusunda yasal düzenlemeler yapmıştır. Günümüzde "Gesetz ber Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz)" (Telif Hakkı ve İlişkili Hakların Korunması Hakkında Kanun) olarak bilinen Prusya Krallık Kanunu (Gesetz zum Schutze des Eigentums an Werken der Wissenschaft und Kunst gegen Nachdruck und Nachbildung/Bilim ve Sanat Eserlerinin Mülkiyetinin Yeniden Basım ve çoğaltmaya Karşı Korunması Kanunu) 11 Temmuz 1837 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Hitzig, 1838, s. 111; Malo, 2016, s. 8; Turan, 2016, s. 219-220).

Avrupa lkeleri arasında İsviçre 1884 yılında telif hakları konusundaki ilk yasal düzenlemeyi yürürlüğe sokmuş ve bu kanun Bern Anlaşması'nın Paris ve Brüksel tadillerini de içerecek şekilde 1955 tarihli telif kanununun temelini oluşturmıştır (Turan, 2016, s. 220).

ABD'de telif hakları konusunda ilk gelişme 1672 yılında bir yazarın eserini basmak için yaptığı harcamalar sebebiyle matbaacılar kendi eserini onun izni olmadan basma ve satma konusunda yasak getiren özel bir izin alması olarak kabul edilir. 1783 ve 1786 yılları arasında ABD'nin bazı bölgelerinde Kraliçe Anne Kanunu'nu temel alan telif hakları yasası onaylanıp uygulanmaya başlanmış ve 1790 yılında ABD Telif Hakkı Kanunu yasalaşmıştır (Turan, 2016, s. 220). Bu kanundan sonra Amerika'da telif konusunda yaşanan diğer bir gelişme 1802 yılında basılan kitaplara copyright işareti taşıma zorunluluğu getirilmesi olmuştur. Ayrıca resim ve kabartma gibi diğer eserler de yasanın kapsamına girmiştir. 1831 yılında müzik eserleri, 1870'de çizimler, heykeller ve modeller de yasa kapsamına dâhil edilmiştir. 1909 yılında yabancı menşeli kitaplar da telif hakkı korumasına alınmıştır (Yüksel, 2001, s. 106).

3. Problem, Amaç ve Yöntem

Osmanlı Devleti'nde yaşanan telif hakkı ihlallerinin türleri, ceza kanunlarının caydırıcılığı, telif hakkı ihlallerinin önlenmesi için yapılan uygulamalar gibi konularda literatürde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu konulardaki bilgi eksikliği çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Literatürdeki bu eksikliği giderebilmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'ndeki arşiv belgeleri üzerinden telif hakkı ihlallerinin türleri ve bunları önlemek amacıyla yapılan uygulamalar, o dönemdeki telif haklarıyla ilgili kanunlar çerçevesinde incelenmiştir.

Bu makalede amaç, güncelliğini koruyan telif hakkı ihlallerinin, Osmanlı Dönemi'ne ait tarihi örneklerini inceleyerek konunun tarihsel boyutunun ortaya çıkarılması, telif hakkı ihlallerinin çözümü konusunda hayata geçirilen düzenlemelerin değerlendirilmesi ve telif hakkı ihlalleri konusunda fiilen yaşanan problemleri ve yetkili kamu idarelerinin bu problemlere nasıl tepki gösterdiklerinin açıklanmasıdır.

Çalışmada, araştırma yöntemi olarak tarihsel yöntem kullanılmıştır. Tarihsel yöntem, bir problemin geçmişle olan ilişkisinin incelenmesinde ya da toplumsal olay ve olguların geçmişteki durumunun araştırılmasında kullanılan yöntemdir (Candan, 2010, s. 6) Olayların ve olguların sadece şimdiki durumunda gözlenmesi yeterli değildir. Güncel bilgiler sorulara ilişkin bütün cevapları içermeyebilir. Bu verilere, olayın/durumun geçmiş zaman içindeki gelişiminin incelenmesi sonucunda elde edilen verilerin ilave edilmesi gerekmektedir (Kaptan, 1998, s. 53). Verilerin toplanması için belgesel tarama tekniğinden yararlanılmış; ulaşılan belgeler ise doküman analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. Arşiv belgelerinde telif hakkı ihlallerine sebep olan uygulamaları ortaya çıkarmak amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın İstanbul yerleşkesinde bulunan Bâbîâli Evrak Odası (BEO), Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat kalemi (DH.EUM.THR), Dâhiliye Mektubî Kalemi (DH.MKT), Hariciye Nezareti Tahrirat (HR.TH), İrade Hususi (İ.HUS), Maarif Nezareti Mektubî Kalemi (MF.MKT), Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı (AMKT.MHM), Şura-yı Devlet (ŞD), Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV) fonlarındaki 1867-1910 yılları arasını kapsayan 40 adet arşiv belgesi incelenmiştir. Tarihsel yöntem ve belgesel tarama tekniği kullanılarak Osmanlı Devleti'nde yaşanan ruhsatsız kitap basımı olayları arşiv belgeleri ışığında incelenmiş ve bu konudaki örnekler üzerinden telif hakkı sorununun tarihi seyri ortaya çıkarılmıştır.

4. Osmanlı Devleti'nde Ruhsatsız Kitap Basımıyla İlgili Ceza Kanunları

4. 1. Osmanlı Döneminde Yürürlüğe Konulan Telif Hakkı İle İlgili Mevzuat

Osmanlı Devleti'nde telif haklarıyla ilgili düzenlemeler, İbrahim Müteferrika tarafından kurulan matbaadan yaklaşık yüz yıl sonra özel matbaaların açılarak kitap basılmasından sonra gündeme gelmiş ve bu konudaki ilk kanuni düzenlemeler 1857 yılında çıkarılan Telif Nizamnâmesi ile Matbaalar Nizamnâmesi olmuştur. Bu nizamnamelerde yer alan hükümlerin ihlali durumunda geçerli olacak cezai uygulamalar ise 1858 yılında şekillendirilerek yürürlüğe konulmuştur. 1858 tarihli Ceza Kanunnâme-i Hümayunu'nun 137. ve 138. maddeleri matbaalarla ilgili hükümleri 241. maddesi ise telif hakkı ihlalleri durumunda geçerli olacak cezaları içermektedir. 1858 tarihli Ceza Kanunu'nun ilgili maddeleri şöyledir:

137. madde: “Her kim Osmanlı Devleti'nin emir ve ruhsatını almadan¹ bir matbaa açarak kitap ve evrak basarsa matbaası kapatıldıktan sonra 50 mecdiye altını nakit para cezası uygulanır”² (Düstur, 1289, s. 567).

138. madde: “Osmanlı Devleti'nin emir ve ruhsatıyla açılmış olan matbaalarda saltanat, hükümet mensupları ve saltanata mensup olanlar aleyhinde gazete, kitap veya zararlı evrak basan ve neşrine cesaret eden kimsenin ilk önce bastırılmış olduğu şeyler zapt edilir ve işlediği suçun derecesine göre matbaası geçici süreliğine veya tamamen kapatıldıktan sonra 10 mecdiye altınından 50 mecdiye altınına kadar nakit para cezası uygulanır”³ (Düstur, 1289, s. 567-568).

241. madde: “Yazarın hakları aleyhine olarak kitap basan ve bastıran ve imal ve icrası bir şahsa veya bir şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan şeyi yapan ve yaptıran kimse bir nevi sahtekârlık etmiş

¹ Matbaa açabilmek için Zabtiye Nezâreti'ne başvurulması gerekmekteydi. Burada yapılacak inceleme sonucunda başvuru sahibi, matbaa açmaya uygun görülürse kendisine bir tezkere verilir, kanunlara aykırı hareket etmeyeceğine dair kendisinden senet alınır ve itibarlı bir kefil bulması istenirdi. Ayrıca basacağı yayınlar için Maarif Meclisi'nden izin alması ve izin almadan basım yapmaması şart koşulurdu (Akay, 2015, s. 98).

² “Her kim Devlet-i Aliyyenin emir ve ruhsatını almayarak bir matbaa küşadiyla kitab ve evrak tab' eyler ise matbaası kapatıldıktan sonra ceza-yı nakdi olarak elli mecdiye altını az olunur”

³ “Devlet-i Aliyyenin emir ve ruhsatıyla açılmış olan matbaalarda saltanat-ı seniyye ve erbâb-ı hükümet ve tebaa-i saltanat-ı seniyyeden olan bir millet aleyhinde gazete veya kitab ve evrak-ı muzırna tab' ve neşrine mütecâser olan kimsenin ibtida bastırılmış olduğu şeyler zaptıyla derece-i cürmüne göre matbaası muvakkaten veyahut bütün bütün kapatıldıktan sonra on mecdiye altınından elli mecdiye altınına kadar ceza-yı nakdi az olunur”

olacağından bastırđıđı kitaplar vesaire veya yaptırdığı Şeyler zapt edilerek imtiyaz sahibine verilir ve beş mecrediye altınından yüz mecrediye altınına kadar nakit para cezası alınır ve bu suretle Osmanlı toprakları dışında basılmış ve imal olunmuŐ olanları Osmanlı Devleti'ne getirenlerden yine beş mecrediye altınından yüz mecrediye altınına kadar nakit para cezası alınır ve bu tür matbuat ve mamulatı bilerek satanlar bir mecrediye altınından yirmi beş mecrediye altınına kadar nakit para cezası ile cezalandırılırlar"⁴ (Dstr, 1289, s. 590-591).

1894 tarihinde ıkarılan Matbalara ve Kitapçılara ve Bunlara Müteferri Husûsâta Dâir Nizamnâme ile ruhsatsız kitap basımıyla ilgili uygulanacak cezalara ek yapılmıştır. 1894 tarihli nizamnâmenin ilgili maddesi Şöyledir:

11. madde: Evlerde veyahut başka mahallerde ruhsatsız olarak kitap, risâle ve evrak basan ve neşredenlerden bastırđıđı Őeylerin zararlılık derecesine göre kanunen muayyen olan cezalardan başka basım alet ve edevatı zapt olunur ve beş Osmanlı altınından yirmi Osmanlı altınına kadar nakit para cezası alınır (Dstr, 1939, s. 1546).

1910 yılında ıkarılan Hakk-ı Telif Kanunu ile daha önceki cezalar kaldırılmıŐ ve yeni bir düzenleme yapılmıştır. Hakk-ı Telif Knnu'nun ilgili maddesi Şu Őekildedir:

32. madde: Telif hakkı altında bulunan eserleri sahiplerinin müsaadesi olmaksızın basan ve bastıran ve tiyatro ve operayı oynatandan yirmi beş Osmanlı altınından yüz Osmanlı altınına kadar nakit para cezası alınır ve failleri bir haftadan iki aya kadar hapsedilir ve bastırđıđı eserler zapt olunarak sahiplerine verilir ve bu gibi eserleri Osmanlı toprakları dışında basanlarla Osmanlı Devleti'ne getirenlerden benzer Şekilde yirmi beş Osmanlı altınından yüz Osmanlı altınına kadar nakit para cezası alınır ve bu tür matbuatı bilerek satanlar veya satılığa çıkaranlardan beş Osmanlı altınından yirmi beş Osmanlı altınına kadar nakit para cezası alınır (Karakoç, 1342, s. 174).

4. 2. Telif Hakkı Konusunun Osmanlı Mevzuatı Kapsamında Kısa Bir Analizi

Telif konusu, Osmanlı ceza kanunlarında ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendine yer bulabilmiŐtir. Bu konu ile ilgili hükümlerin baŐlangıçta iŐlenebilecek telif sularına biraz daha yzeyssel temas ettiği ancak zaman içinde ilgili mevzuatta yapılan yeni düzenlemelerle ayrıntıya inildiği, böylelikle uygulamada karşılaşılan yeni suç türlerine uygun bir metin hazırlandığı ve suç türlerinin daha net bir Şekilde nitelendirildiği anlaşılmaktadır. 1858 tarihli Ceza Kanunu'nda üç (137., 138. ve 241. maddeler), 1894 tarihli Ceza Knnu'nda/ekli nizamnâme bir (11. madde) ve 1910 tarihli Hakk-ı Telif Kanunu'nda bir (32. madde) madde telif hakkı konusundaki cezalarla ilgilidir.

1858 tarihli Ceza Kanunu'nda telif konusuna üç madde altında ve sekiz temel suç türü kapsamında atıf yapılmıştır:

- Emir ve ruhsatını almadan bir matbaa açarak kitap ve evrak basmak.
- Saltanat, hükümet mensupları ve saltanata mensup olanlar aleyhinde gazete, kitap veya zararlı evrak basmak.
- Saltanat, hükümet mensupları ve saltanata mensup olanlar aleyhinde basılan gazete, kitap veya zararlı evrakı yaymak.
- Yazarın hakları aleyhine eser bas(tır)mak.
- İmal ve icrası bir Şahsa veya bir Şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan Şeyi yapmak ve yaptırmak.
- Yurtdışında basılan veya bastırılan bir eseri telif hakkı gözetilmeksizin yurda getir(t)mek.
- İmal ve icrası başka bir ülke tarafından bir Şahsa veya bir Şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan Şeyi yurda getir(t)mek.

⁴ "Müellifinin imtiyaztı aleyhine olarak kitap basan ve bastıran ve imal ve icrası bir Şahsa yahud bir Şirkete imtiyaz olarak hasır edilmiş olan Şeyi yapan ve yaptıran kimse bir nev' sahtekârlık etmiş olacağından tab' ettirdiği kitap ve saire veyahud yaptırdığı Şeyler zabtla sahib-i imtiyza verilir ve beş mecrediye altınından yüz mecrediye altınına kadar ceza-yı nakdi alınır ve bu suretle haricde tab' ve imal olunmuŐ olanları Memlik-i Mahrse'ye idhal edenlerden kezlik beş mecrediye altınından yüz mecrediye altınına kadar ceza-yı nakdi ahz olunur ve bu makule matbuat ve ma'mulatı bilerek satanlar bir mecrediye altınından yirmi beş mecrediye altınına kadar ceza-yı nakdi ahzıyla mcazt kılınırlar"

- İcrası başka bir ülke tarafından bir şahsa veya bir şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan şeyi icra et(tir)mek.

1858 tarihli Ceza Kanunu'na ek olmak üzere yürürlüğe konulan 1894 tarihli Matbaalara ve Kitapçılara ve Bunlara Müteferri' Husûsâta Dâir Nizamnâme'de telif konusuna bir madde altında ve yalnızca bir temel suç türüne işaret edilmiştir:

- Matbaa olmayan bir mekânda izinsiz kitap, risâle ve evrak basmak ve yaymak.

1910 yılında çıkarılan Hakk-ı Telif Kânununda ise telif konusuna bir madde altında ve beş temel suç türü kapsamında dikkat çekilmiştir:

- Telif hakkı kapsamındaki eserleri sahiplerinin müsaadesi olmaksızın bas(tır)mak.
- Telif hakkı kapsamındaki eserleri sahiplerinin müsaadesi olmaksızın tiyatro ve operada icra et(tir)mek.
- Telif hakkı kapsamındaki eserleri yurtdışında basmak.
- Telif hakkı kapsamındaki eserleri yurda getirmek.
- Telif hakkı kapsamındaki eserleri sahiplerinin müsaadesi olmaksızın bas(tır)ılan yayınları bilerek satmak ve satılığa çıkarmak.

Yukarıda belirtilen Osmanlı mevzuatının telif ve izinsiz yayın basımı/yayımı/pazarlanması/içerik icrası konularının işaret ettiği ortak suç türleri ise şu şekilde belirtilebilir:

- Hukuk nazarında matbaa olan bir yerde izinsiz kitap, risâle ve evrak basmak ve neşretmek.
- Hukuk nazarında matbaa olmayan bir yerde izinsiz kitap, risâle ve evrak bas(tır)mak ve neşretmek.
- Devlet büyükleri aleyhinde içeriğe sahip gazete, kitap veya zararlı evrak basmak ve pazarlamak.
- Yazar hakkını ihlal edecek şekilde eser yayımla(tır)mak.
- İmal ve icrası bir şahsa veya bir şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan şeyi yap(tır)mak.
- Yurtdışında basılan veya bastırılan bir eseri telif hakkı gözetilmeksizin yurda getir(t)mek.
- İmali başka bir ülke tarafından bir şahsa veya bir şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan şeyi yurda getir(t)mek
- İcrası başka bir ülke tarafından bir şahsa veya bir şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan şeyi icra et(tir)mek.
- Telif hakkı kapsamındaki eserleri sahiplerinin müsaadesi olmaksızın bas(tır)mak
- Telif hakkı kapsamındaki eserleri sahiplerinin müsaadesi olmaksızın tiyatro ve operada icra et(tir)mek.
- Telif hakkı kapsamındaki eserleri sahiplerinin müsaadesi olmaksızın bas(tır)ılan yayınları bilerek satmak ve satılığa çıkarmak

5. Ruhsatsız Kitap Basımıyla ve Telif İhlaliyle İlgili Arşiv Belgeleri

5. 1. Telif Hakkı İhlallerine Yönelik Bazı Arşiv Belgelerinin Suç Türüne Göre Analizi

Ruhsatsız kitap basımı üç farklı şekilde meydana gelmektedir. Birincisi kitapların yazar ya da sahiplerinden izin alınmadan kaçak yollarla yapılan kitap basımlarıdır. İkincisi kitabın basımı için Maarif Nezareti gibi yasal mercilerden izin alınmadan kitap basılmasıdır. Üçüncüsü Zabtiye Nezareti'nden izin alınmadan kaçak yollarla açılan matbaalarda kitap basılmasıdır. Bu yollarla yapılan kitap basımlarında yazarın telif hakkı ihlal edildiği gibi aynı zamanda devletin vergi kaybına uğradığı anlaşılmaktadır. Arşiv belgelerinde yer alan ihlaller, telif kanunlarının herhangi bir maddesinin ihlal edilmesi suretiyle olabildiği gibi ceza kanunnamesi hükümlerinde yer alan maddelere uyulmaması, bunların ihlal edilmesi şeklinde de gerçekleşmiştir. Osmanlı mevzuatında işaret edilen telif hakkı, izinsiz basım, pazarlama ve icra konularındaki hukuk ihlallerini aşağıdaki şekilde maddelere ayırmak mümkündür:

- 1) İzinsiz matbaa açmak.
- 2) İzinsiz kitap, risâle ve evrak basmak.
- 3) Devlet büyükleri (saltanat, hükümet ve saltanat mensupları) aleyhinde gazete, kitap ve sakıncalı evrak basmak ve yayınlamak.
- 4) Telif hakkını ihlal etmek suretiyle basım yap(tır)mak.
- 5) Telif hakkına aykırı yurtdışında basılan ve bastırılan yayınları yurda getir(t)mek.
- 6) Matbaa olmayan bir yerde izinsiz kitap, risâle ve evrak basmak ve yayınlamak.
- 7) Telif hakkına aykırı tiyatro ve opera icra et(tir)mek.
- 8) Telif hakkına aykırı yayını bilerek sat(tır)mak.
- 9) İmal ve icrası bir şahsa veya bir şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan şeyi yap(tır)mak.
- 10) Telif hakkı konusundaki ceza kanunlarında suç olarak belirtilmeyen ancak arşiv belgelerinde şikâyet konusu olan olaylar.

İncelenen belgeler arasında işlenen suçların önemli kısmının ilgili mevzuatta belirlenen suçlar kapsamına girdiği görülmüştür. Ancak bazı belgelerde yer alan “kitap kapağında yanlış bilgi vermek”, “Denetimi engellemek”, “Hükümlere aykırı istekte bulunmak” gibi şikâyet konularının konuyla ilgili yasalarda tanımlanan suçlar kapsamına girmedikleri anlaşılmıştır.

5. 2. Arşiv Belgelerinde Telif Konusu Hakkında Geçen Suç Türlerine rnekler

Telif hakkı, izinsiz basım, pazarlama, icra ve izinsiz yurt dışından getirme konularındaki hukuk ihlallerini Osmanlı dönemine ait arşiv belgelerinde sıkça görmek mümkündür. Çalışmada; telif ihlalleri kapsamında 1867-1910 yılları arasını kapsayan 40 adet belge incelenmiştir. İncelenen belgeler arasında işlenen suçların önemli kısmının ilgili mevzuatta belirlenenler ile ilgili olduğu görülmüştür.

5. 2. 1. İzinsiz Matbaa Amak

Bir işletme olarak matbaanın yasal olarak açılması yetkili idari makam tarafından verilen izinle mümkündür. Ancak belli bir süreci ve prosedürü gerektiren bu izin alma kuralının bazı zamanlarda ihlal edilmiş olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili bir arşiv kaydı bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Belgede yer alan bilgilere göre Ermeni Patrikhanesi eski kapı kethüdası tarafından Sümbüllü Han'da ruhsatsız olarak matbaa açıldığı ve bir takım ruhsatsız kitaplar basıldığı anlaşılmaktadır (BOA, DH.MKT, 740/59).

5. 2. 2. İzinsiz Kitap, Risâle ve Evrak Basmak

İncelenen belgelerde işlenen suçlar arasında yoğunluğu “İzinsiz kitap, risâle ve evrak basmak” fiili oluşturmaktadır. Bu konudaki belgelerde özellikle İran ve Rusya başta olmak üzere farklı ülke vatandaşı olan matbaacıların gerekli resmi izinleri almadan kitap bastıkları görülmektedir (BOA, BEO, 774/57999; BOA, HR.TH, 175/67; BOA, MF.MKT, 239/9; BOA, MF.MKT, 270/35; BOA, MF.MKT, 81/67; BOA, MF.MKT, 69/105). Ayrıca Rum Patrikhanesi'nin matbaasında (BOA, BEO, 2466/184883) ve Darşsafaka Mektebi adına ruhsatsız kitap basılması (BOA, MF.MKT, 159/86) ilgi çekici örneklerdendir. Belgelerden, dönemin önemli matbaalarından biri olan Karabet Matbaası (BOA, DH.MKT, 900/74) başta olmak üzere Arif Efendi Matbaası'nda (BOA, DH.MKT, 1153/29), Şirket-i Sahhafiye-i Osmaniye Matbaası'nda (BOA, DH.MKT, 2318/26; BOA, DH.MKT, 2518/61), Bosfadis Efendi'nin matbaasında (BOA, DH.MKT, 2436/129), Artin Asaduryan Efendi Matbaası'nda (BOA, DH.MKT, 2522/96), Aramyan Matbaası'nda ve Belfur Matbaası'nda (BOA, MF.MKT, 16/95), Alem Matbaası'nda (BOA, MF.MKT, 322/26), Trablus Şam Gazetesi Matbaası'nda (BOA, MF.MKT, 289/18), Valide Hanı'nda Mehdi adlı kişinin matbaasında (BOA, MF.MKT, 361/7) izinsiz kitap basımı yapıldığı anlaşılmaktadır. Yine bu tür belgeler arasında izinsiz İbranice hikâye kitabı basılması (BOA, DH.MKT, 999/37), izinsiz kitap kapağı basılması (BOA, DH.MKT, 1075/61), izinsiz Fransızca fihrist basılması (BOA, DH.MKT, 1079/65), bazı gazetelerde tefrika şeklinde yazılan makale ve romanların daha sonra izinsiz olarak kitap şeklinde basılması (BOA, DH.MKT, 1960/84; BOA, MF.MKT, 522/53) dikkati çekmektedir. Bu belge grubunda Beyrut Maruni cemaatine mensup bazı kitapçıların (BOA, DH.MKT, 2536/105), Fatih Camii vaizlerinden Hacı Emin Efendinin (BOA, MF.MKT, 22/48),

Ermeni Patrikhanesi eski kapı kethüdasının (BOA, DH.MKT, 740/59) izinsiz kitap basmaları ilginç örneklerdendir. Bazı belgelerde genel olarak ilgili mercilerden izinsiz kitap basımının engellenmesi istenmektedir (BOA, DH.EUM.THR, 27/16; BOA, MF.MKT, 146/78; BOA, MF.MKT, 508/16). Bu belge grubu içinde en dikkat çekici örnek ise devlet matbaası olmasına rağmen Matbaa-i Amire'de ruhsatsız ve pek çok zararlı kitap basıldığının tespit edilmesidir (BOA, İ.HUS, 30/70).

5. 2. 3. *Devlet Büyükleri (Saltanat, Hükümet ve Saltanata Mensupları) Aleyhinde Gazete, Kitap ve Sakıncalı Evrak Basmak ve Yayınlamak*

Osmanlı Devleti'nde matbaanın ve matbuatın yaygınlaşması sonucunda saltanat ailesi ve diğer devlet büyükleri hatta devlet çıkarları aleyhine zararlı, art niyetli, olumsuz, gerçek dışı yayınların yapılması söz konusudur. Bu durum karşısında Osmanlı kamu idaresi bir önlem olarak kontrol mekanizmasını devreye sokmuştur. Aksi takdirde bu türden yayınların halkın kafasını karıştırması, devlet ve bürokratların itibarlarının aşındırılması gibi çok önemli bir sorun gündeme geleceği hesaplanmıştır. Bu türden yayınların sadece Anadolu topraklarında değil aynı zamanda Kahire ve Beyrut gibi taşra merkezlerinde de yapıldığı görülmektedir. Beyrut'ta yapılan bu türden bir yayın da yetkilileri harekete geçirmiştir. Sansür uygulaması ise bu türden faaliyetler için geliştirilen korumacı bir kamu tepkisi olarak dikkat çekmektedir (Bolat ve Aslan, 2020, s. 953). Bu konuyla ilgili belgede yer alan bilgilere göre Saltanat ailesi ve diğer devlet ileri gelenleri aleyhinde neşredilen bir takım zararlı kitapların Beyrut vilayetinde ele geçirildiği ifade edilmektedir (BOA, İ.HUS, 107/1).

5. 2. 4. *Yazar hakkını ihlal etmek suretiyle basım yapmak*

Yazar hakkının ihlal edilmesi Osmanlı matbuatında karşılaşılan sorunlar arasındadır ve bir suç türü olarak kayda geçmiştir. Konuyla ilgili belgeye göre Düyun-ı Umumiye Mütercimi Ali Muzaffer Bey'in telif ödeyerek resmi ruhsat ile bastırdığı "Muharebenin Sebebi ve Osmanlıların Galibiyeti" isimli risâlesi, Babıali Caddesi'nde Attar Yorgaki tarafından Panapotidis Matbaası'nda Rumca olarak bastırılmıştır (BOA, MF.MKT, 388/38).

5. 2. 5. *Telif Hakkına Aykırı Yurtdışında Basılan ve Bastırılan Yayınları Yurda Getir(t)mek*

Telif ve izinsiz yayın yapmak konusunda işlenen suçlar sadece Osmanlı topraklarında yapılan neşriyat için geçerli değildir; aynı zamanda Osmanlı toprakları dışında gerçekleştirilen bir yayın hakkı ihlalini de içermektedir. Bu durum; yurt dışında basılan/bastırılan bir eserin Osmanlı topraklarına ithal edilmesi şeklinde de gerçekleşmiştir. Bu konuyla ilgili belgede Rusya'da basılan ve Posta ve Telgraf Nezareti tarafından zararlı kabul edilen bir kitabın kaçak yollardan Osmanlı topraklarına getirildiğinin tespit edildiği görülmektedir (BOA, Y.MTV, 110/23).

5. 2. 6. *Hukuk Nazarında Matbaa Olmayan Bir Yerde İzinsiz Kitap, Risâle ve Evrak Basmak ve Yayınlamak*

Özel hukuk tüzel kişilikleri oluşturmak bir kamu iznine tabidir. Bunun da prosedürü açıktır. Yasanın öngördüğü şartları haiz olmak ve bir ticari işletme açmak üzere yetkili makama başvuruda bulunmak gerekir. Osmanlı arşiv kayıtları izin alınmadan matbaa olarak kullanılan ve faaliyet gösteren bir mekanda yayın yapılması şeklinde suçları belgelemektedir. Konuyla ilgili belgeye göre Beyoğlu'nda İnilecek Sokaktaki iki numaralı evinde Mösyö Corci adında birinin ruhsatsız matbaa açıp, evrak bastığı anlaşılmaktadır (BOA, MF.MKT, 81/63).

5. 2. 7. *Telif Hakkına Aykırı Tiyatro ve Opera İcra Et(tir)mek*

Osmanlı hukuk sistemine göre tiyatro ve opera icrasında telif hakkının gözetildiğine işaret etmektedir. Bu alanla ilgili mevzuatta (yukarıda) zaten bu konuya atıf yapılmıştır. Konuyla ilgili belgede opera sanatçısı Dikran Çukacıyan Efendinin kendi telifi olan opera eserlerinin Güllü Agop tarafından sahnelenmesine Güllü Agop'un hak ve salahiyeti olamayacağı bilgisi yer almaktadır (BOA, ŞD, 501/3).

5. 2. 8. Telif Hakkına Aykırı Yayını Bilerek Sat(tır)mak

Konu kapsamında incelenen belgeler arasında telif kapsamındaki bazı eserlerin telif hukuku ilkelerine aykırı bir şekilde satıldığını gösteren bilgilere tesadüf etmek mümkündür. Bu konudaki belgelerde Adana'nın Hamidiye kasabasında ruhsatsız kitap satarken yakalanan Todor'un kitaplarına el konulduğu (BOA, BEO, 486/36380), Kudüs'te ruhsatsız olarak basılan İbranice hikâye kitabının Marpuçcular'da bir depoda satıldığını ihbarı alınarak bahse konu kitaplara el konulduğu (BOA, DH.MKT, 999/37), tütün hakkında zararlı birtakım risâleler basıp neşreden Hoca Emin Efendi'nin yakalanarak Kütahya'ya sürgün edildiğini (BOA, AMKT.MHM, 376/89) bilgileri yer almaktadır.

5. 2. 9. İmal ve İcrası Bir Şahsa veya Bir Şirkete İmtiyaz Olarak Verilmiş Olan Şeyi Yap(tır)mak

retilmesi ve icra edilmesi bir şahsa veya bir şirkete verilmiş olan bir imtiyazın ihlali konusunun da arşiv belgelerine yansıdığı görülmektedir. Muhtemelen gök yaygın olmayan bu suç türüyle ilgili bir belgede imal hakkı Tophane-i Amire'ye ait olan sanayi-i nariyenin bazı kişiler tarafından imal edilerek satıldığının tespit edildiğini ve bunun engellenmesi için Şehremanetinın gerekeni yapması istenmektedir (BOA, DH.MKT, 124/28).

5. 2. 10. Mevzuatta Kitap Basımı ve Telif İhlali Suçları Kapsamında Olmayan Diğerk Suçlar

Mevzuat kapsamında izinsiz yayın üretmek ve telif ihlali suçları kapsamı dışında kalan diğerk bazı suçların belgelere yansıdığı görülmektedir. Yani suç kapsamına girebilecek bazı fiillerin mevzuat kapsamında belirtilen suç türleri ile ilişkili olmadıkları görülmüştür. Bu türden suçlara “Kapak, ruhsat gibi kısımlarda yanlış bilgi verilmek suretiyle okuyucuyu yanıltan ve eksik bilgi veren yayın yapmak”, “Görevin engellenmesi ve görevin kötüye kullanımı”, “Hükümlere aykırı istek” ve “Taklit (korsan) kitap basmak” suçları grnek olarak gösterilebilir. Aşağıda bu türden suçlar ile ilgili bazı belge içerikleri değerkendirilmiştir. Belgelerde geçen bir olayda; Galata'da Kurşunlu Han'da Matbaacı Yorgo Palo'nun sahte kitap kapağı bastığını ve bu kapağa “Almanya'da Leibzig'de basılmıştır” ibaresini ekleyerek sahtekârlık yapması (BOA, DH.MKT, 1075/61); bir başka belgede ise Bbl Caddesinde Buberçiyan Kütüphanesi'nin kitap isimlerini taşıyıp Servien Matbaası'nda ruhsatsız olarak basılan Fransızca fihristte, basıldığı matbaanın adının yazılı olmaması ve bu durumun Matbaalar Nizamnamesi'ne aykırı olduğu (BOA, DH.MKT, 1079/65); yine Agobyan Hanı'nda bulunan Aramyan Matbaası'nda ruhsatsız basılan bir takım kitapların tespit edildiğini ancak bu kitapların üzerinde Maarif Nezâreti'nin ruhsatıyla tab edildiğini ibaresinin yazılı olması (BOA, MF.MKT, 16/95); bir başka grnek de Galata'da Osmanlı Bankası karşısında bulunan Yunan Devleti vatandaşı Koromila isimli kişinin kendi matbaasında zerine Atina'da tab olundu ibaresini yazarak ruhsatsız kitap bastığını (BOA, MF.MKT, 69/105) şeklindeki bilgiler mevzuatta yer bulmayan ancak “Kapak, ruhsat gibi kısımlarda yanlış bilgi verilmek suretiyle okuyucuyu yanıltan ve eksik bilgi veren yayın yapmak” şeklinde tanımlanabilecek türden bir suç grneğidir.

Konu kapsamında incelenen arşiv belgeleri arasında mevzuatta geçmeyen “Görevin engellenmesi ve görevin kötüye kullanımı” suçu kapsamına giren iki olay yaşandığini dikkatleri gekmektedir. Bunlardan biri; matbaalar müfettişi Şemsi Bey tarafından Çemberlitaş civarında bulunan Vezirhanı'ndaki Şirket-i Sahhafiye-i Osmaniye Matbaası'nı teftiş ettiğini sırada tespit ettiğini ruhsatsız kitap baskısını mhrlemesine mani olunması ve bunun üzerine şikâyet etmek üzerine gittiğini Nuruosmaniye polis merkezi komiserinin de bahsi geçen matbaanın galışanlarını tanıdığı için onları tutuklamadığını ve galışanlar tarafından geşitli hakaretlere maruz kalarak vazifesini ifa edemediğini (BOA, DH.MKT, 2518/61); ikinci olayda ise Valide Han'da matbaası bulunan ve Rusya vatandaşı olduğu gerekçesiyle sefarethaneden hususi görevli bir memur bulunmadıkça matbaasının denetlenmesine izin vermeyen Abbas Ağa adındaki matbaacı (BOA, DH.MKT, 1509/37) ile ilgilidir.

Belgelerde mevzuatta geçen hükümlere aykırı taleplerin olduğu ve bu türden olayların da kayıtlara geçtiğini anlaşılmaktadır. Grneğinin; yeniden matbaa aanlarla matbaasını başkalarına devredenlerden alınan harç ile ruhsatsız matbaa aan, usulsüz kitap, risâle vb. evrak neşredenlerden ve satanlardan alınan cezanın fakir talebelerin eğitim ve kırtasiye masraflarına harcanmak üzere Maarif Müdüriyeti'ne verilmesi Edirne Vilayeti tarafından talep edilmiştir (BOA, DH.MKT, 1814/29).

Mevzuatta yer almayan suçlardan biri de taklit (korsan) kitap basımıdır. İlgili belge; özellikle Yahudi matbaacıların başını çektiği matbaalarda zararlı, ruhsatsız ve taklit olarak kitap ve risâle basılmasının önlenmesi için gündüzleri müfettişlerin yaptıkları denetimlerin yeterli olmadığı (BOA, MF.MKT, 508/16) hakkındadır.

6. Sonuç

Telif haklarının başlangıcını yazının icadı ile başlatmak mümkün olsa da bu konudaki ilk yasal düzenleme 1709 yılı gibi geç bir tarihte gerçekleşmiştir. Bu durum çağlar boyunca dünyanın muhtelif yerlerinde devam eden eser üretkenliğinin benzer kültürel yargılar altında gerçekleştiğini göstermektedir. İlk çağlarda eserin icra edildiği malzemeye birlikte ona sahip olan kişiye ait kabul edilmesi genel bir yargı olarak kabul görmüştür. Orta Çağ döneminde de -İlk Çağ'da olduğu gibi- eser sahibinin eseri üzerinde telif korumasının olmadığı, eserlerin topluma mal olan bir anlayışla anonimleştirildiği anlaşılmaktadır. Telif haklarıyla ilgili ilk yasal düzenleme Yeni Çağ'da İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Bu alandaki yasal düzenlemeler Yakın Çağ ile gelişme göstererek başta Avrupa ülkeleri olmak üzere diğer ülkeler arasında yayılmıştır.

İslam dünyasındaki eser telif geleneği, eserin kim tarafından üretildiğini gösteren ve özellikle hadis ilminin gelişim sürecinde ortaya çıkan "isnad" sistemi ile ilişkili olarak gelişme göstermiştir. İslam Medeniyeti'nde bilginin kaynağını gösteren isnad uygulaması gibi bir anlayışın olmasına rağmen telif hakları konusunda bir gelişme olmaması da dünya genelinde benzer kültürel yargıların olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devleti'ndeki uygulamalara bakıldığında, matbaanın Avrupa'da icat edilmesinden yaklaşık 300 yıl sonra ilk Türk matbaasının faaliyete geçmesinin telif hakkıyla ilgili yasal düzenlemelerin gecikmesinde temel faktör olduğunu söylemek mümkündür. Ancak telif konusunun Avrupa'da da matbaanın yaygınlık kazanmasının hemen ardından gelişme gösterdiği söylenemez. Gutenberg'in müteharrik basım tekniğini geliştirmesinden iki yüz elli yılı aşkın bir süre sonra telif konusunun yasal boyutuyla çözüme kavuşturulması da bu düşüncüyü teyit etmektedir. Burada temel problem; Osmanlı Devleti'nde matbaa teknolojisine geç kullanılmaya başlanması ve telif konusunun da bundan daha sonra gündeme gelmesidir. Osmanlı toplumunda matbaanın kurulmasından önce de varlığı bilinen ve hukuki bir koruma niteliğinde olmamakla birlikte padişah ve bürokrasi sınıfı tarafından müelliflere gösterilen hamilik ve eserlerinden dolayı onları ödüllendirerek yeni eserler ortaya çıkarma noktasındaki teşvik edici yaklaşımın (Akay, 2015, s. 67) telif hakkı fikrinin daha erken dönemde gündeme gelmesini gerektiren bir yaklaşım olduğu düşünülebilir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin İslam Medeniyeti içindeki konumu düşünüldüğünde bir bakıma kul hakkı anlamına gelen telif hakkı uygulamasının Avrupa ülkelerinden çok daha önce hayata geçirilmesi gerektiği iddia edilebilir. Ancak telif hakkı kavramı uygulama alanı bulup yasal statüye kavuştuktan sonra da bu konudaki ihlallerin engellenemediği arşiv belgelerine yansıyan örneklerden anlaşılmaktadır.

Arşiv belgelerinin incelenmesi sonucunda farklı türde telif hakkı ihlallerinin yaşandığı ortaya çıkarılmıştır. Özellikle yabancı ülke vatandaşlarının da dâhil olduğu telif hakkı ihlallerinin mevcudiyeti dikkati çekmektedir. Arşiv belgelerinde İran ve Rusya vatandaşı olan bazı matbaacıların ruhsatsız kitap basmayı alışkanlık haline getirdikleri ve kendilerine yapılan uyarıları dikkate almayarak bu uygulamalarını devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Bu matbaacıların gerek muayene komisyonunun resmi iznini almadan gerek eser sahiplerinin rızasını almadan kaçak yolla kitap bastıklarının tespit edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu matbaacıların bazı durumlarda sefarethaneden hususi görevli bir memur bulunmadıkça matbaalarının denetlenmesine izin vermeyerek denetimi güçleştirdikleri görülmektedir.

Arşiv belgelerinde dikkati çeken diğer bir husus İstanbul dışında kaçak yollarla basılan kitapların İstanbul'a getirilerek satışa sunulmasıdır. Bu durumun, İstanbul'daki matbaa denetimlerinin düzenli bir şekilde yapılmasından ve kaçak basım yapmanın görece zor olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Arşiv belgelerinden İstanbul'da kaçak yollarla basılan kitapların farklı ülkelerde basılmış gibi gösterilerek satışa sunulduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebi denetimlere ve yasal zorunluluklara takılmadan kitap basarak satışını gerçekleştirmek ve menfaat elde etmek şeklinde yorumlanabilir.

Bazı gazetelerde tefrika Şeklinde yazılan makale ve romanların daha sonra yazarları tarafından kitap haline getirilerek ruhsatsız olarak basıldıkları görülmektedir.

Rum Patrikhanesi ve DarüşŞafaka gibi toplumsal itibar ve tanınırlığı yüksek olan kurumların dahi matbaalarında ruhsatsız olarak kitap bastıkları anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devlet matbaası konumundaki Matbaa-i Âmire’de dahi ruhsatsız ve zararlı kabul edilen kitaplar basılmıştır. Bu sebeple Matbaa-i Âmire müdürü Mithat Efendi görevinden azledilmiştir. Ayrıca padiŐahın emriyle Matbaa-i Âmire’de basılacak her türlü yayın için Maarif Nazırı yetkili kılınmış ve matbaada basılacaklardan maarif nazırıyla birlikte matbaa müdürü ve kitap bastırmak isteyen devlet dairesinin ilgili memurunun sorumlu olacağı bir kontrol mekanizması oluŐturulmuŐtur.

Yeniden matbaa aanlar ile matbaasını başkalarına devredenlerden alınan harç bedelleri ve ruhsatsız matbaa aan, usulsüz kitap vb. neşredenlerden alınan cezaların fakir öğrencilerin eğitim masraflarına harcanmak üzere Maarif Müdüriyetine verilmesi istenmiş ancak yasalara aykırı olduğu gerekçesiyle bu isteğe izin verilmemiŐtir.

Bazı durumlarda matbaa müfettiŐlerinin denetimlerinin matbaacılar tarafından engellendiği ve kolluk kuvvetlerinin de üstüne düŐen görevi yerine getirmediği için denetimlerin sağlıklı yapılamadığı anlaşılmaktadır.

Ruhsatsız kitap basılmasının önlenebilmesi için gündüz yapılan denetimlerin yeterli olmadığı ve geceleri de incelemelerin devam etmesi için ilave tedbir arayışları olduğu anlaşılmaktadır. Namık Kemal gibi önemli bir Osmanlı yazarının eserlerinin ruhsatsız olarak baskısının yapıldığı ve pek çok kitapçıda satıldığı ve buna ne zabitanın ne de Maarif Bakanlığı’nın engel olamadığı anlaşılmaktadır (BOA, MF.MKT, 81/67). Namık Kemal’in kendi ifadesiyle bu durumun yazarlar üzerinde olumsuz ve kaçak kitap basanlar üzerinde ise cesaretlendirici etkisinin olduğu ifade edilebilir. Genel olarak belgelerin bütününe bakıldığında ruhsatsız kitap basımının sıklıkla baŐvurulan bir yöntem olduğu ve bunu denetleyen mekanizmanın bazı durumlarda yetersiz kaldığı açıkça görülmektedir. Her ne kadar konuyla ilgili kanun maddeleri caydırıcı nitelikte olsa da gerek cezaların uygulanmasındaki yetersizlikler gerek yabancı uyruklu matbaacıların durumundaki gibi bazı yasal engeller, Osmanlı Devleti’nde ruhsatsız kitap basımının ve telif hakkı ihlallerinin engellenemediğini göstermektedir. Namık Kemal’in Őikâyetinden de anlaşıldığı üzere, litografya yöntemiyle ucuza ve kaçak yollarla basılan kitapların satışına engel olunamamasının, -tıpkı günümüzde olduğu gibi- telif hakkı ihlallerinin yaşanmasında önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Etik Standartlar ile Uyumluluk

ıkar atışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu alıŐma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Yazar Katkı Beyanı: Makale tek yazarlıdır.

Finansal Destek: Yoktur.

Kaynakça

Akay, T. (2015). *Osmanlı Devleti’nde Fikri Mülkiyet (1850 – 1914)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Berkes, N. (2003). *Türkiye’de aėdaŐlaşma (4. bs.)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Beydilli, K. (2003). *Matbaa*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt. 28, s. 105-110) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Bolat, B. ve Aslan, O. F. (2020). Sultan II. Abdülhamid’in saltanat döneminde Mısır menşeli muzır neşriyat ve devletin aldığı tedbirler (1876-1909). *Karadeniz Araştırmaları*, XVII/68, 943-959.

Erişim adresi:

http://www.karamdergisi.com/Makaleler/294433985_6.%20Beng%c3%bc1%20Bolat%20TM.pdf

- Candan, B. (2010). *Türkiye’de cumhuriyet döneminde yayıncılık ve kütüphaneciliğin gelişiminde telif hakkı ve derleme yasalarının etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çakmak, D. (2007). Osmanlı telif hukuku ile ilgili mevzuat. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 191-234. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257973>
- Demirel, F. (2004). Osmanlı Devleti’nde kitap basımının denetimi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 5, 89-104. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9916>
- Düstur, Tertib-i evvel, C. 1. (1289). İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Düstur, Birinci tertib, C. 6. (1939). Ankara: Devlet Matbaası.
- Erünsal, İ. (1995). Yazma eserlerin kataloglanmasında karşılaşılan güçlükler I: eser ve müellif adının tesbiti. M. Ç. Varlık (Ed.). *Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız’a Armağanı* içinde (s. 233-243). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (1951, 13 Aralık). *Resmi Gazete* (sayı: 7981). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>
- Hitzig, J.E. (1838). *Das Königliche Preußische Gesetz vom 11. Juni 1837 zum Schutze des Eigenthums an Werken der Wissenschaft und Kunst gegen Nachdruck und Nachbildung. Dargestellt in seinem Entstehen und erläutert in seinen einzelnen Bestimmungen aus den amtlichen Quellen*. Berlin: Dümmler.
- İbrahim Müteferrika (1729). *Vesiletü’t-tibââ. Tercüme-i sıhah-ı cevherî* içinde (s. 11-15). İstanbul: Dârü’ttîbâati’l-ma’mûre.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri (11. bs.)*. Ankara: Tek Işık Web Ofset.
- Karaaslan, P. (2020). Sosyal medyada kullanılan caps’lerin telif hukuku boyutu ve yasal düzenlemelerin yeterliliği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 41-65. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1221529>
- Karakoç, S. (1342). *Matbuat, matbaalar, hakk-ı telif kanunları*. İstanbul: Cihan Biraderler Matbaası.
- Küçük, R. (2001). *İsnad*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt. 23, s. 154-159) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Malo, M. (2016). *Plagiat und Zitat. Eine Skizze zur Entstehung des Begriffs geistiges Eigentum und seiner Nutzung in der Wissenschaft*. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Markus-Malo/publication/296639469_Plagiat_und_Zitat_eine_skizzenhafte_Problemgeschichte/links/5908ac59458515ebb491ac15/Plagiat-und-Zitat-eine-skizzenhafte-Problemgeschichte.pdf
- Sembhali, M. B. (2015). Telif hakkının fikhî hükmüne bir bakış (A. Y. Küçüktiryaki, Çev.). *Diyanet İlmî Dergi*, 51 (2), 147-159. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/410328>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü. (2020). *Telif hakkı*. Erişim adresi: <https://www.telifhaklari.gov.tr/Telif-Hakki-Nedir>
- Turan, M. ve Yılmaz, B. (2014). Türkiye’de telif hakları ihlalleri: Yargıtay kararları çerçevesinde bir değerlendirme, *Bilgi Dünyası*, 15 (1), 55-75. Erişim adresi: <https://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/105/98>
- Turan, M. (2016). Çağlar boyu düşünce özgürlüğü: Türkiye’de ve dünyada telif haklarının tarihsel gelişiminin değerlendirilmesi, *Türk Kütüphaneciliği*, 30 (2), 206-235. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2658/2642>
- Telif hakkı. (2019). *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük* içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Yılmaz, M. (2004). *Kütüphane ve enformasyon merkezlerinde telif hakları sorunu* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yüksel, M. (2001). Fikri mülkiyet haklarının tarihsel temelleri. *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, 2001 (2), 89-109.

Arşiv Belgeleri

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Bâbîâli Evrak Odası (BEO)*. 486/36380.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Bâbîâli Evrak Odası (BEO)*. 774/57999.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Bâbîâli Evrak Odası (BEO)*. 2466/184883.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat kalemi (DH.EUM.THR)*, 27/16

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 124/28

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 740/59.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 900/74.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 999/37.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 1075/61.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 1079/65.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 1153/29.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 1509/37.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 1814/29.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 1960/84.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 2318/26.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 2436/129.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 2518/61.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 2522/96.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH_MKT)*. 2536/105.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Hariciye Nezareti Tahrirat (HR_TH)*. 175/67.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *İrade Hususi (İ_HUS)*. 30/70.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *İrade Hususi (İ_HUS)*. 107/1.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 16/95.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 22/48.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 69/105.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 81/67.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 146/78.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 159/86.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 239/9.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 270/35.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 289/18.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 322/26.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 361/7.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 508/16.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 522/53.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 388/38.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF_MKT)*. 81/63.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı (AMKT.MHM)*. 376/89

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Şura-yı Devlet (ŞD)*. 501/3.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV)*. 110/23.

EK 1

Tablo I. Arşiv Belgelerinin Analizi

Sıra No	Belge No/Tarih	zeti	Suçun Konusu
1	Belge No: BOA, BEO, 486/36380 Tarih: 1312 H. [1894]	Adana'nın Hamidiye kasabasında ruhsatsız kitap satarken yakalanan Todor'un kitaplarının muayene edildiği ve iki adet kitabın ruhsatsız basıldığının tespit edilerek bunlara el konulduğu ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap satmak
2	Belge No: BOA, BEO, 774/57999 Tarih: 1313 H. [1896]	Rus ve İran devleti vatandaşı olan bazı matbaacıların gerek teftiş ve muayene komisyonunun resmi iznini almadan ve gerekse eser sahiplerinin rızasını almadan kaçak yolla kitap bastıklarının tespit edildiği ve konuyla ilgili önlem alınması konusunda Rus ve İran bykeliliklerine ilgili tebligatın yapıldığı belirtilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Telif hakkını ihlal etmek
3	Belge No: BOA, BEO, 2466/184883 Tarih: 1322 H. [1904]	Rum Patrikhanesi'nin matbaasında ruhsatsız olarak basılan kitap hakkında Adliye Nezareti'ne tebligat gönderildiği belirtilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
4	Belge No: BOA, DH.MKT, 900/74 Tarih: 1322 H. [1904]	Bâbîâli Caddesinde bulunan Karabet Matbaasında ruhsatsız olarak 4.000 civarında elifba kitabı basıldığının tespit edildiği belirtilmektedir. Ayrıca Karabet matbaasında daha önceden yine ruhsatsız olarak Muhtasar Osmanlı Tarihi adlı eserin basıldığı ve bu kanunsuz işlerin şiddetle cezalandırılması gerektiği bildirilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
5	Belge No: BOA, DH.MKT, 999/37 Tarih: 1323 H. [1905]	Kudüs'te İbrani dilinde ve ruhsatsız olarak amaşırcının Kızı adlı aşka dair hikâye kitabının basılarak Marpucular'da Barnatan Hanı'nda bir depoda satıldığı ihbarı alınarak ilgili depoda inceleme yapıldığı ve bahse konu kitaptan 250 forma bulunarak bunlara el konulduğu belirtilmektedir. Ayrıca kitabı basan ve dağıtan kimselerin araştırılarak malumat verilmesi ve bunun gibi hikâye ve romanların basım ve dağıtımının engellenmesi istenmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Ruhsatsız kitap satmak
6	Belge No: BOA, DH.MKT, 1075/61 Tarih: 1324 H. [1906]	Galata'da Kurşunlu Handa Matbaacı Yorgo Palo'nun sahte kitap kapağı bastığı ve bu kapağa "Almanya'da Leibzig'de basılmıştır" ibaresini ekleyerek sahtekârlık yaptığının tespit edildiği ve bu durumun ceza kanunnamesine göre cezalandırılması gerektiği ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Sahte kitap kapağı basımı
7	Belge No: BOA, DH.MKT, 1079/65 Tarih: 1324 H. [1906]	Bâbîâli Caddesinde Bubericiyan Kütüphanesinin kitap isimlerini taşıyıp Servien Matbaasında ruhsatsız olarak basılan Fransızca fihristte, basıldığı matbaanın adının yazılı olmadığı ve bu durumun matbaalar nizamnamesine aykırı olduğundan gerekli kanuni muamelenin yapılması gerektiği belirtilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Yayında bilgi eksikliği

8	Belge No: BOA, DH.MKT, 1153/29 Tarih: 1325 H. [1907]	Beyazıt'ta Arif Efendi Matbaasında Ev Kadını adlı kitabın eski ruhsatı yenilenmeden basımının yapıldığının tespit edildiği ve ruhsatın yenilenmesi konusunda uyarı yapılmasına rağmen aynı kitabın tekrar basıldığının görülerek gerekli kanuni cezanın verilmesi gerektiği ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
9	Belge No: BOA, DH.MKT, 1960/84 Tarih: 1309 H. [1892]	Bazı gazetelerde tefrika şeklinde yazılan makale ve romanların daha sonra ruhsatsız olarak kitap şeklinde basıldığından bahsedilmekte ve bunların kitap şeklinde basılması için ruhsat alınması gerektiği belirtilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
10	Belge No: BOA, DH.MKT, 2318/26 Tarih: 1317 H. [1900]	Hakkaklar'da Vezirhan'daki Şirket-i Sahhafiye Matbaası'nda Sahaf Kara Emin Efendi tarafından ruhsatsız basılan kitap ve risaleler hakkında bilgi verilmesi istenmektedir.	Ruhsatsız kitap ve risâle basmak
11	Belge No: BOA, DH.MKT, 2436/129 Tarih: 1318 H. [1900]	Beyrut Maruni cemaatine mensup Bosfadis Efendinin matbaasında ruhsatsız olarak dört cilt Suriye tarihi adlı bir eser basıldığı ve ruhsatsız olarak neşriyatta bulunmanın yarım ile beş Osmanlı altını arasında nakdi ceza gerektirdiği belirtilerek ruhsatsız olarak kitap, risale, dergi ve gazete basılamayacağını ilgili vilayetlere bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.	Ruhsatsız kitap basmak
12	Belge No: BOA, DH.MKT, 2518/61 Tarih: 1319 H. [1901]	Matbaalar müfettişi Şemsi Bey tarafından Çemberlitaş civarında bulunan Vezirhanı'ndaki Şirket-i Sahhafiye-i Osmaniye Matbaası'nı teftiş ettiği sırada tespit ettiği ruhsatsız kitap baskısını mühürlemesine mani olduğu belirtilmektedir. Bunun üzerine şikâyet etmek üzerine gittiği Nuruosmaniye polis merkezi komiserinin de bahsi geçen matbaanın çalışanlarını tanıdığı için onları tutuklamadığı ve çalışanlar tarafından çeşitli hakaretlere maruz kalarak vazifesini ifa edemediği belirtilmekte ve ilgili matbaa çalışanları ile polis komiseri hakkında tahkikat yapılmasını istediği belirtilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Görevin engellenmesi Görevin kötüye kullanımı
13	Belge No: BOA, DH.MKT, 2522/96 Tarih: 1319 H. [1901]	Bâbîâli civarında Artin Asaduryan Efendi Matbaasında ruhsatsız olarak Ameli hendese kitabı ile kıraat kitabı basıldığı görülerek gerekli ikazların yapıldığı ancak ertesi gün yapılan kontrolde bu kitapların basımına devam edildiğinin tespit edildiği belirtilmektedir. İlgili matbaaya bunun için matbaalar nizamnamesinin ilgili maddeleri hükümlerine göre muamele yapılması gerektiği ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
14	Belge No: BOA, DH.MKT, 2536/105 Tarih: 1319 H. [1901]	Bazı kitapçıların ruhsatsız olarak kütüphanelerinde bulunan kitap ve risalelerin isimlerini ve fiyatlarını gösteren fihristler bastıkları ifade edilmektedir. Bu fihristlerde bazı zararlı görülen kitapların isimlerine rastlandığından toplatılmaları için matbuat-ı dâhiliye müfettişlerine gerekli tebligatın yapıldığı ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
15	Belge No: BOA,	Agobyen Hanı'nda bulunan Aramyan Matbaasında ve	Ruhsatsız

	MF.MKT, 16/95 Tarih: 1290 H. [1873]	Camli Handa bulunan Belfur Matbaasında ruhsatsız basılan bir takım kitapların tespit edildiği ve Aramyan Matbaasında basılan kitaplarda Maarif nezaretinin ruhsatıyla tab edildiği ibaresinin yazılı olduğunun görüldüğü belirtilerek ilgili matbaalar hakkında cezai işlem yapılmasının gerektiği ifade edilmektedir.	kitap basmak Yayında yanlış bilgi verilmesi
16	Belge No: BOA, MF.MKT, 22/48 Tarih: 1291 H. [1874]	Fatih Camii vaizlerinden Hacı Emin Efendinin ruhsatsız olarak vezâif-i insan adında bir risâle bastırđının tespit edildiği ve bu sebeple kendisine gerekli cezai işlemlerin yapılması istenmektedir.	Ruhsatsız risâle basmak
17	Belge No: BOA, DH.MKT, 740/59 Tarih: 1321 H. [1903]	Ermeni Patrikhanesi eski kapı kethüdası tarafından Sümbüllü Han'da ruhsatsız olarak matbaa açıldığı ve bir takım ruhsatsız kitap basıldığı, bu durumun uygun olmadığı ve ceza kanunnamesine göre hareket edilerek gerekli tahkikatın yapılması hususu bildirilmektedir.	Ruhsatsız matbaa açmak Ruhsatsız kitap basmak
18	Belge No: BOA, DH.MKT, 1509/37 Tarih: 1305 H. [1888]	Valide Handa matbaası bulunan ve Rusya vatandaşı olduğu gerekçesiyle sefarethaneden hususi görevli bir memur bulunmadıkça matbaasının denetlenmesine izin vermeyeceğini belirten Abbas Ağa adındaki matbaacının durumu hakkında bilgi verilmektedir. Matbaalar nizamnamesine göre hangi devletten olursa olsun maarif memurlarının istedikleri zaman istedikleri matbaayı denetleme hakları olduğu ifade edilmekte ve buna uygun hareket edilmesi gerektiği belirtilmektedir.	Matbaa denetimine engel olmak
19	Belge No: BOA, DH.MKT, 1814/29 Tarih: 1308 H. [1891]	Belgede, yeniden matbaa aanlarla matbaasını başkalarına devr edenlerden alınan harç ile ruhsatsız matbaa aan, usulsüz kitap, risâle vb. evrak neşredenlerden ve satanlardan alınan cezanın fakir talebelerin eğitim ve kırtasiye masraflarına harcanmak üzere Maarif Müdüriyeti'ne verilmesine dâir Edirne Vilayeti tarafından yapılan talebin, nizamnâme hükümlerine ve geçerli usullere aykırı olacağından kabul edilemeyeceği ifade edilmektedir.	Hükümlere aykırı istek
20	Belge No: BOA, HR.TH, 175/67 Tarih: 1313 H. [1896]	Rusya ve İran devleti vatandaşı olan bazı matbaacıların zararlı görülen ve yasaklanan bir takım kitapları ruhsatsız olarak bastıkları tespit edildiği ve konuyla ilgili önlem alınması konusunda Rus ve İran bykeliliklerine ilgili tebligatın yapılmasına rağmen bazılarının bu durumu devam ettirdiği belirtilmektedir. Bunun için adliye nezaretine başvurularak Dersaâdet bidayet mahkemesinin kararına göre bahsi geçen matbaaların kendi bykeliliklerinin emrinden dolayı ruhsatname alamadıklarını beyan ettikleri ve muhakemelerine gerek olmadığı yönünde hüküm verildiği ifade edilmektedir. Mahkemenin verdiği kararın kötü örnek olacağı ve müfettişlerin vazifelerini yapmakta güçlük çekmelerine sebep olacağı belirtilerek bunun matbaalar nizamnamesi hükümlerine mugayir bulunmasından dolayı bu nizamnamenin hükümlerinin eksiksiz uygulanması hususunun adliye nezaretine ve ilgili matbaacılara bildirilmesi gerektiği ifade edilmekte	Zararlı ve yasaklı kitap basmak Ruhsatsız kitap basmak Telif hakkı altında olan kitapları sahiplerinin müsaadesi olmaksızın basmak

		ve bu hususta gerekli işlemlerin yapılması ilgili bakanlığa bildirilmektedir.	
21	Belge No: BOA, MF.MKT, 69/105 Tarih: 1298 H. [1881]	Galata'da Osmanlı Bankası karşısında bulunan Yunan Devleti vatandaşı Koromila isimli kişinin kendi matbaasında üzerine Atina'da tab olundu ibaresini yazarak ruhsatsız kitap bastığının tespit edildiği ve gerekli muamelenin yapılması istenmektedir	Ruhsatsız kitap basmak Yayında yanlış bilgi verilmesi
22	Belge No: BOA, MF.MKT, 81/67 Tarih: 1300 H. [1883]	Meşhur Osmanlı yazarlarından Namık Kemal'in Cezmi ve Evrak-ı perişan isimli eserlerinin basılması için gerekli iznin verilmesini istemektedir. Ayrıca yazarın eserlerinden olan Zavallı Çocuk isimli kitabın İranlı matbaacılar tarafından ruhsatsız olarak litografya baskısının yapıldığı ve her kitapçıda satıldığı ve buna ne zabitanın ne de maarif bakanlığının engel olmadığı belirtilmektedir. Bu durumun yazarlar üzerinde olumsuz ve kaçak kitap basanlar üzerinde ise olumlu tesir bıraktığı ifade edilmektedir. Bu duruma çözüm bulunmasını ve bahsi geçen kitaplarının basımı için gerekli iznin verilmesi konusunda kolaylık gösterilmesi istenmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Telif hakkı altında olan kitapları sahiplerinin müsaadesi olmaksızın basmak
23	Belge No: BOA, MF.MKT, 146/78 Tarih: 1310 H. [1893]	Zabtiye Nezareti tarafından verilen tezkirede zararlı ve ruhsatsız kitapların basılarak satıldığı ifade edilmesi üzerine, ruhsatsız kitap basım ve neşrinin engellenmesi için müfettişlere gerekli ikazın yapıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca zabıta memurlarının da bu tür kitaplara rastlandıklarında tedbir alınmak üzere Maarif Nazırlığı'na bilgi vermeleri istenmektedir.	Zararlı ve yasaklı kitap basmak Ruhsatsız kitap basmak
24	Belge No: BOA, MF.MKT, 159/86 Tarih: 1310 H. [1893]	Darüşşafaka mektebi adına ruhsatsız basılan ve neşir olunan elifba risâlesinin Mahmud Bey Matbaası'nda basıldığı tespit edildiği belirtiliyor. Darüşşafaka mektebinin kitap ve risâleleri hakkında ne yapılması gerektiğinin anlaşılması için bu durumun encümene havalesi konusunda gerekli emrin ilgili makama ait olduğu beyan ediliyor. Belgenin cevabi yazısında Darüşşafaka mektebinde eğitimle ilgili kitap ve risalelerin eskiden beri Maarif Nezaretine müracaat edilmeden basıldığı için ruhsatsız basılan elifbanın bu seferlik basılmasına izin verilmesinin kararlaştırıldığı ifade ediliyor. Ancak bundan sonra mektep tarafından basılacak her türlü kitap ve risâle için öncelikle maarif nezaretine müracaat edilerek gerekli ruhsatın alınması gerektiğinin mektep müdürlüğüne bildirilmesi ifade ediliyor.	Ruhsatsız kitap basmak
25	Belge No: BOA, MF.MKT, 239/9 Tarih: 1312 H. [1894]	Zabtiye nezaretinden gelen tezkirede Beyazıt'ta çarşı kapısında 10 numaralı dükkânda İranlı kitapçı Hacı İsmail'in dükkânında ruhsatsız olarak basılan kitap ve risâlelerin usulü üzere toplatıldığı ve imha olunmak üzere alındığı belirtiliyor. İranlı kitapçıların usul ve nizama aykırı bir şekilde bu gibi işlere defalarca cüret ettikleri ve kendilerine ikaz yapılması için hariciye nezareti vasıtasıyla İran Büyükelçiliğine gerekli	Ruhsatsız kitap ve risâle basmak

		tebligatın yapıldığı belirtiliyor. Ancak bahsi geçen kitapçıların henüz bu ikazları dikkate almadıkları anlaşıldığından benzerlerine ibret olması için bu kitapçılar hakkında şiddetli bir şekilde takibat icra edilmesi istenmektedir.	
26	Belge No: BOA, MF.MKT, 270/35 Tarih: 1312 H. [1895]	İran tebaasından olan ve Mahmutpaşa'da Tarakılardaki matbaasında ruhsatsız ve edebe mugayir risâle ve hikâyeler basan ve matbaalar nizamnamesi mucibince hakkında yapılan tahkikatın sonucunda Hacı Hüseyin Efendinin matbaasıyla Hakkaklarda bulunan 45 numaralı dükkanı müfettiş ve polis yardımıyla arandığı ancak zararlı ve edebe mugayir kitap ve risâle bulunamadığı bildirilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Zararlı kitap basmak
27	Belge No: BOA, MF.MKT, 289/18 Tarih: 1313 H. [1895]	Trablus Şam Gazetesine ait olan matbaada perakende basılması sebebiyle ruhsatsız bir kitabın da basıldığı görülerek bahsi geçen matbaanın uyarıldığı ve bütün matbaalara tekraren müessir tebligat gönderildiği bildirilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
28	Belge No: BOA, MF.MKT, 322/26 Tarih: 1314 H. [1896]	Bâbîâli civarında Ebussuud Caddesinde bulunan Alem Matbaasında basılmakta olan silsile-i şerif isimli kitabın ruhsatsız olduğunun tespit edildiği ve matbu nüshalardan bir forma alındığı ve bu konuda gerekli emrin ilgili makama ait olduğu beyan edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
29	Belge No: BOA, MF.MKT, 361/7 Tarih: 1315 H. [1897]	Manzume-i muzafferiyet-i Osmani adlı risalenin Valide Hanı'nda Mehdi adlı kişinin matbaasında ruhsatsız olarak basıldığına tespit edildiği belirtilmektedir. Bu şahıs ve matbaası hakkında gerekli kanuni muamelenin yapıldığının Dahiliye Nezareti'nden bildirildiği ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
30	Belge No: BOA, MF.MKT, 508/16 Tarih: 1318 H. [1900]	Matbaalarda zararlı, ruhsatsız ve taklit olarak kitap ve risâle basılmasının önlenebilmesi için gündüzleri müfettişlerin yaptıkları denetimlerin yeterli olmadığı belirtiliyor. Özellikle Yahudi matbaacıların bu konuda nde geldiği ifade ediliyor. Bu durumun önlenebilmesi için geceleri hanlarda kitap ve risâle basan kaç matbaacı olduğunun ve ne tür kitap basmakta olduklarının incelenerek bildirilmesi Zabtiye Nezareti'nden istenmektedir.	Zararlı kitap basmak Ruhsatsız kitap basmak Taklit (Korsan) kitap basmak
31	Belge No: BOA, MF.MKT, 522/53 Tarih: 1318 H. [1900]	Tarik gazetesinde tefrika edilen Nasıl İzdivaç Etmelidir adlı risâlenin ruhsatsız olarak kitap şeklinde basılmasından dolayı kitabın yazarı olan Süleyman Tevfik Efendi'nin ifadesinin alındığı belirtiliyor. Süleyman Tevfik Efendi kitabını önce gazetede yayınlandığı için kitap basılırken ayrıca ruhsat almaya gerek olmadığını beyan ettiği ancak bu durumun matbaalar nizamnamesine aykırı olduğu ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak
32	Belge No: BOA, İ.HUS, 30/70	Maarif Nezareti'nden ruhsat alınmadan Matbaa-i Amire'de ruhsatsız kitap ile pek çok zararlı kitap basıldığına tespit edildiği belirtilmektedir. Matbaa-i	Zararlı kitap basmak

	Tarih: 1312 H. [1895]	Amire devlet matbaası olduğu halde orada ruhsatsız ve zararlı kitap basılmasının üzücü bir durum olduğu ve Müdürü Mithat Efendi'nin matbaayı iyi idare edemediği için azledilerek yerine Encümen-i Teftiş ve Muayene Azası Salahi Bey'in tayin edildiği ifade ediliyor. Ayrıca Matbaa Nezareti'nin de Maarif Nazırı'na ihale kılındığı ve matbaada basılacak şeylerden nazırın sorumlu olacağı belirtiliyor.	Ruhsatsız kitap basmak
33	Belge No: BOA, AMKT.MHM, 376/89 Tarih: 1283 H. [1867]	Tütün hakkında zararlı birtakım risâleler basıp neşreden Hoca Emin Efendi'nin, Kütahya'ya iki yıl sürgün edildiği belirtilmektedir. Bu risâleleri basan Ali Efendi'nin bir ay müddetle matbaası kapatılarak kendisinden 10 adet mecdiye altını ceza alındığı ifade edilmektedir.	Zararlı risâle basmak Zararlı kitap satmak
34	Belge No: BOA, MF.MKT, 388/38 Tarih: 1315 H. [1898]	Düyun-ı Umumiye Mütercimi Ali Muzaffer Bey'in telif ödeyerek resmi ruhsat ile bastırıldığı "Muharebenin Sebebi ve Osmanlıların Galibiyeti" isimli risâlenin Babiali Caddesi'nde Attar Yorgaki tarafından Panapotidis Matbaası'nda Rumca olarak ruhsatsız basılan nüshalarının toplattırılması.	Yazar hakkını ihlal etmek suretiyle basım yapmak
35	Belge No: BOA, Y.MTV, 110/23 Tarih: 1312 H. [1895]	Rusya'da basılan zararlı kitabın Osmanlı topraklarına kaçak yollardan getirildiğinin tespit edildiği ve bunun önlenerek mevcut nüshalarının toplatılması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca ecnebi matbaacılar tarafından basılıp ecnebi memleketlerden kaçak girdiği zannedilen bir takım kitapların Osmanlı topraklarında basıldığına tespit edildiği ve bunun önlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.	Telif hakları gözetilmemiş matbuatın yurt dışından ülkeye sokulması Ruhsatsız kitap basmak
36	Belge No: BOA, MF.MKT, 81/63 Tarih: 1300 H. [1883]	Beyoğlu'nda Firuzağa Caddesi'nin arka yolunda İnilecek Sokağı'nda doğramacı dükkanının yanındaki iki numaralı hanede Mösyö Corci adında birinin ruhsatsız bir matbaa açıp, evrak basdığının tespit edildiği ve hakkında gerekli tahkikatın yapılması gerektiği ifade edilmektedir.	Ruhsatsız matbaa açmak Matbaa olmayan bir yerde izinsiz kitap, risâle ve evrak basmak ve yayınlamak
37	Belge No: BOA, DH.MKT, 124/28 Tarih: 1311 H. [1893]	İmal hakkı Tophane-i Amire'ye ait olan sanayi-i nariyenin bazı kişiler tarafından imal edilerek satıldığına tespit edildiği ve bunun yasak olduğundan bu hususta Şehremaneti'nce gereğinin yapılması gerektiği belirtilmektedir.	İmal ve icrası bir şahsa veya bir şirkete imtiyaz olarak verilmiş olan şeyi yapmak ve yaptırmak
38	Belge No: BOA, İ.HUS, 107/1 Tarih: 1321 H. [1903]	Saltanat-ı Seniyye aleyhinde neşr olunan bir takım zararlı kitapların Beyrut vilayetince ele geçirildiği ve bu zararlı kitapların masraflarının emval-i vilayetten ödenmesi gerektiği ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak Devlet büyükleri (saltanat, hükümet ve saltanata

			mensupları) aleyhinde gazete, kitap ve sakıncalı evrak basmak ve yayınlamak
39	Belge No: BOA, ŞD, 501/3 Tarih: 1293 H. [1876]	Dikran Çukacıyan'ın opera temsili için imtiyaz talep ettiği ve buna tiyatro imtiyazına sahip olan Güllü Agop'un itiraz ettiği belirtilmektedir. Ancak güllü Agop'un itirazı haksız bulunarak Dikran Çukacıyan'a opera temsil imtiyazı verilmiştir. Ayrıca Dikran Çukacıyan'ın kendi tertip ettiği operaların Güllü Agop tarafından izinsiz olarak sahnelenmesinin Güllü Agop'un hak ve salahiyeti olmadığı ifade edilmektedir.	Telif Hakkına Aykırı Tiyatro ve Opera İcra Et(tir)mek
40	Belge No: BOA, DH_EUM_THR , 27/16 Tarih: 1328 H. [1910]	Dersaadet'de Mushaf-ı şerif, Kuran cüzleri ve hadis kitapları gibi dini kitapların Şeyhülislamlık makamından ruhsat alınarak basılması gerektiği halde pek çok matbaanın bu tür kitapları ruhsatsız olarak ve hatalı bilgilerle bastıklarının tespit edildiği belirtilmektedir. Bu konuda matbaacılara gerekli ikazın yapıldığı, dini kitapları ruhsatsız basmaya devam eden matbaacılardan bastıkları kitapların alınacağı ve bu matbaacılara 25 ila 50 Osmanlı altını nakit para cezası uygulanacağı ifade edilmektedir.	Ruhsatsız kitap basmak